

Доц. др Зоран КЕСИЋ*
Криминалистичко-полицијска академија, Београд

doi:10.5937/bezbednost1701061K

УДК: 343.352 : 351.74

Прегледни научни рад

Примљен: 10.02.2017.

Ревизија: 08.6.2017.

Датум прихватања: 30.5.2017.

Разграничење коруптивног понашања од блиских појава као прилог дефинисању корупције у полицији¹

Анстракт: Познато је да дефинисање предмета истраживања представља први и неизоставни корак на путу до што објективнијих показатеља проучаване појаве. Тачније, прецизно и недвосмислено дефинисање је кључни предуслов успешности самог истраживања. Међутим, свако ко изабере корупцију у полицији за предмет свог истраживања већ на самом почетку ће се сусрести са проблемом како да дефинише појаву коју намерава да истражи. Разлог томе треба тражити у чињеници што се корупција генерално, па тиме и „полицијска корупција“, тумачи на веома различите начине. Као последица таквог стања приметно је да се у литератури под појам корупције у полицији сврставају бројна понашања, па чак и појаве битно другачије природе, као што су рецимо понашања са елементима насиља. Оваква понашања је додуше знатно лакше одвојити и независно сагледати од корупције, док је то много теже учинити у случају појава које су веома блиске корупцији, посебно што неке од њих у свом називу чак и носе ту одредницу. У том смислу посебно индикативним сматрамо две појаве – сукоб интереса и тзв.

* Corresponding Author: zoran.kesic@kpa.edu.rs

¹ Рад је резултат научно-истраживачког пројекта под називом *Криминалитет у Србији и инструменти државне реакције*, који финансира и реализује Криминалистичко-полицијска академија из Београда. Циклус научних истраживања 2015-2019. година. Руководилац пројекта је проф. др Биљана Симеуновић-Патић.

„корупцију процеса“. Тежња аутора је да у склопу овог рада сагледа особености ових двеју појава и њихов однос са корупцијом, настојећи на тај начин да допринесе изналажењу што прецизније дефиниције „полицијске корупције“.

Кључне речи: полиција, корупција, дефиниција, сукоб интереса, корупција процеса.

Увод

Истраживање коруптивног понашања полицијских службеника несумњиво има огроман научни и друштвени значај. Он се превасходно огледа у доприносу ширењу сазнања о феномену који је обавијен велом тајне, због чега сваки егзактни показатељ може употпунити сазнање о овој појави, али и санирати последице које корупција у полицији проузрокује на индивидуалном и друштвеном нивоу. Додуше, истраживање корупције у полицији није нимало лак задатак. Наиме, свако ко се одлучи за тај подухват на том путу ће се неминовно сусрести са разним проблемима објективне, али и субјективне природе.²

Први од тих проблема тиче се концептуалне ограничености појма „полицијске корупције“, која отежава теоријско и радно дефинисање предмета истраживања. Поставља се, међутим, питања да ли је уопште могуће прецизно дефинисати једну овако сложену појаву која, попут „организованог криминалитета“, у себи обједињује више разноврсних понашања, односно више различитих инкриминација. Извесно је да оваква природа коруптивног понашања отежава његово правно тумачење и намеће обавезу једног ширег сагледавања. Проблем међутим представља чињеница да такав приступ даје превелику слободу, што доводи до великих одступања у дефинисању појма корупције уопште, али и „полицијске корупције“, као њеног специфичног израза.

Услед значајних разлика у схватању и тумачењу овог појма литература из ове области подсећа на „папазјанију“ у коју сваки аутор ставља оно за шта мисли да ту припада, сврставајући тако у

² Видети: Kesić Z. (2013). Preispitivanje dometa pojedinih metodoloških pristupa u postupku naučnog istraživanja korupcije u policije, *NBP – Žurnal za kriminalistiku i pravo*, 18(2): 107-124.

појавне облике „полицијске корупције“ и понашања за која је прилично дискутабилно да ли их сматрати корупцијом, будући да су битно другачије природе, макар у њиховом правном (нормативно) смислу. Тако на пример, у литератури смо наишли на тумачење „полицијске корупције“ чији заступник под овај појам сврстава и противзаконита понашања полицијских службеника са елементима насиља, као што су рецимо бруталност и тортура (Punch, 2009:31).

Извесно је, међутим, да је оваква понашања лако одвојити и независно сагледати од корупције, што ипак није случај код појава које су веома блиске корупцији, посебно што неке од њих у свом називу чак и носе ту одредницу. У том смислу посебно индикативним сматрамо две појаве – сукоб интереса и корупцију процеса. У циљу изналагања што прецизније дефиниције „полицијске корупције“ детаљније ћемо анализирати ове две појаве и њихов однос са тзв. „класичном корупцијом“ (енг. *graft*), будући да је само на тај начин могуће отклонити евентуалне сумње и дилеме.

Корупција и сукоб интереса у раду полиције

Чињеница је да корупција и сукоб интереса нису идентични појмови, јер како објашњава Ћирић: „Неко може бити корумпиран, а да се пре тога, или за то време, уопште не налази у сукобу интереса. Исто тако, једна се особа може налазити у ситуацији сукоба интереса, а да она ипак не буде корумпирана. (Ћирић, 2005:23). Међутим, иако могу егзистирати потпуно независно, повезаност сукоба интереса и корупције је ипак изузетно чврста. Стога је препоручљиво да се ове две појаве паралелно анализирају, али уз јасно истацање бројних особености које их раздвајају. У том смислу се, као логично, најпре намеће питање шта је заправо сукоб интереса. Тако на пример, у дефиницији коју нуди *Закон о Агенцији за борбу против корупције* ова појава се одређује као „ситуација у којој функционер има приватни интерес који утиче, може да утиче или изгледа као да утиче на поступање функцио-

нера у вршењу јавне функције односно службене дужности, на начин који угрожава јавни интерес.³

Како бисмо прецизније објаснили ову појаву независно ћемо размотрити њена два конститутивна елемента – интерес и сукоб. Према традиционалном схватању *интерес* се превасходно своди на појединачни (приватни, лични), који се при том углавном ограничава на жељу појединца да заради новац или оствари неку другу материјалну корист. Међутим, свођењем интереса на материјалну садржину запоставља се читав низ нефинансијских интереса, а који могу оптеретити службеника на скоро истоветан начин као и финансијски интереси, имајући при том исте ефекте. Сходно томе, чини се оправданим проширење концепта интереса погодностима било које врсте, обухватајући како користи које имају свој новчани еквивалент, тако и оне интересе који се не могу изразити материјално, зато што пружају битно другачији вид погодности (нпр. већи друштвени углед или емотивно задовољство). Традиционални приступ такође занемарује могућност да појединац, налазећи се у сукобу интереса, може остварити интерес неке друге особе, односно да неки други појединац, посредством особе која се налази у сукобу интереса, може остварити свој интерес. У том смислу, приликом разматрања ове појаве треба узети у обзир дејство спољних субјеката (породичне, пријатељске, професионалне и друштвене везе) и њихову способност да утичу на службеника који се налази у сукобу интереса да донесе одлуке у њиховом интересу.

Када се говори о *сукобу* као другој компоненти обично се мисли на конфликт између непристрасног или расуђивања у јавном интересу, са једне стране и нечега што можедопринети да такво расуђивање функционише каозахтевана улога. Чињеница је да сукоб постаје изванредан када се лични интереси не покlope са обавезом служењајавном интересу. Стога, сваки носилац јавне функције би, док обавља службену дужност, требао своје личне интересе подредити јавним интересима, јер се у супротном може лако наћи у сукобу интереса. При том је важно имати у виду да

³ Чл. 2 Закона о Агенцији за борбу против корупције, Службени гласник Републике Србије, бр. 97/2008 и 53/2010.

„сукоб“ не постоји само онда када је јавни интерес угрожен већ и када постоји извесност таквог исхода.

Сукоб интереса се посебно актуелизује у контексту рада полиције. Наиме, због специфичне улоге (надлежности, функције) коју обављају припадници полиције се често налазе у позицији у којој је угрожена њихова непристрасност и објективност у доношењу одлука. Оваква позиција их доводи у озбиљно искушење, стављајући њихов интегритет и поштење на посебан испит. Свакако једна од најиндикативнијих околности која производи овај конфликт јесте тзв. „**спољно запослење**“ (енг. *outside employment*) -- укључује полицајца који обично након истека радног времена на званичном послу, ради за другог (приватног) послодавца.

У зависности од својих вештина, знања и способности полицијски службеници могу да траже различите допунске послове. Извесно је, међутим, да ову појаву треба разматрати преваходно у контексту процеса „приватизације послова безбедности“. Будући да ови послови представљају основ полицијске професије и да су за њихово извршење оспособљени полицијски службеници су веома тражени на све развијенијем приватном тржишту безбедности. Истражујући овакве појаве на подручју САД Рејс је открио три модела комерцијалног ангажовања полицајца: 1) полицајац сам проналази додатни посао и директно наплаћује свој рад; 2) полицијски синдикати координирају додатне послове и 3) полицијски одсек склапа уговоре са приватним организацијама одакле добија хонорар за исплату полицајца (Reiss, 1988:13).

Иако могућност допунског рада полиције има интересантне импликације у социологији полицијског деловања, не смемо заборавити да је ангажовање државне полиције у приватне сврхе повезано са низом концептуалних и практичних проблема. Кључна брига у вези са „спољним запослењем“ није посао сам по себи него исход овакве праксе, односно бојазан да се дужност, верност и приврженост додатном послу могу сукобити са дужностима полицајца. Поред тога, додатно запослење може имати потенцијално негативан утицај на перцепцију јавности о интегритету полиције, који је повезан са веровањем грађана да полицајци треба да обављају своју дужност на непристрасан начин. Наиме, када полицајац „служи двојници господара“, чланови јавности могу разу-

мљиво поставити питање којим и чијим интересима полицајци дају приоритет.

Спољно запослење припадника полиције представља нарочит проблем уколико се такве услуге пружају лицима из криминалне средине. Јавна је тајна да се и појединци из српске полиције ангажују као лично обезбеђење лица које можемо окарактерисати као људе са „оне стране закона“.⁴ С тим у вези Ћирић упозорава како ова ситуација може попримити апсурдне облике: „Пре подне, док су на својој редовној дужности, полицајци прикупљају доказе и одговарајућа сазнања о криминалцима, а поподне у своје слободно време, ти исти полицајци остварују своје допунске приходе тако што штите и чувају те исте криминалце“ (Ћирић, 2005:40). Неспорно је да се у овој ситуацији ради о сукобу интереса, али који лако може прерасти у корупцију, будући да криминалци за пружање различитих услуга увек могу платити полицајцима знатно више, него што им држава плаћа за откривање и хапшење тих истих криминалаца.

Чак и ако се изузме ова екстремна ситуација, приликом разматрања могућности ангажовања припадника полиције у приватне сврхе неопходно је одговорити на многобројна питања. као нпр.: 1) коме је полицајац одговоран у раду, полицијској организацији или приватном послодавцу; 2) пред ким одговара уколико направи преступ у току приватног рада; 3) треба ли полицијска организација плаћати службеника који је наболовању услед повреда насталих док је пружао услуге у приватне сврхе; 4) уколико у току обављања приватног задатка приметити криминалну активност, да ли је приоритет полицајца да настави са заштитом приватног објекта или да поступи према обавезама на којег упућује заклетва.⁵

Ситуација с којом се полицијски службеник сасвим вероватно може сусрести у раду и која га може веома лако довести у

⁴Више о томе: Davidović D., (2004). Jedan osvrt na privatni polising u Srbiji, *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, 42(3): 165–181; З. Кесић, (2016). *Криминалошки аспекти прекорачења и злоупотребе полицијских овлашћења* – докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд.

⁵Више о томе: Kesić Z., (2009). *Privatni sektor u kontroli kriminaliteta*, Beograd, str. 70-73.

сукоб интереса произлази из **личне везе** са извором појединачног интереса. Тачније, одређене личне везе могу створити сукоб интереса, али и прилику за кршењеслужбених дужности, уколико оне обезбеђују мотивацију припаднику полиције да службени положај користи како би се фаворизовала нека особа или да би се превидело или неадекватно контролисало њено кршење закона. И у овом случају посебно проблематичним сматрају се блиске везе полицајца са особама које се перманентно баве илегалним активностима, јер овакве везе представљају инхеретан сукоб интереса из безбедносних разлога. Поред тога, стварање негативног имиџа полиције у јавности остваривањем оваквих веза није ништа мањи проблем, посебно ако је дружење са таквим особама јавно познато. Међутим, за разлику од ових ситуација, у пракси су ипак много чешћи случајевима у којима је носилац интереса близак рођак или пријатељ полицајца. При том, будући да је ова веза много приснија и природнија, од рецимо везе која постоји између полицајца и лица из криминалне средине, самим тим је и сукоб интереса у овој ситуацији извеснији, али и злоупотребе које произлазе из тог сукоба.

Важно је имати у виду да сукоб интереса, сам по себи, није толико проблематичан колико то могу бити последице које произилазе из њега. Уколико припадник полиције, налазећи се у сукобу интереса, доноси одлуке, стављајући при том своје личне или интересе неке друге особе испред јавних интереса, на чије поштовања се иначе обавезао полагањем службене заклетве, он у најмању руку може бити окарактерисан као себичан, необјективан и пристрасан. Међутим, он из тог сукоба може изаћи и као непоштен и корумпиран, посебно уколико је резултат праћен остварењем финансијског интереса.

Како би се направила јасна разлика између проблематичних *ситуација* и проблематичних *акција* у литератури се скреће пажња на две категорије: 1) *Сукоб интереса* постоји када се лични интереси полицајца или интереси њему блиских лица сукобљавају са службеним дужностима, или пак утичу да се службене функције врше на незаинтересован начин; 2) *Прекршај сукоба интереса* –штетна дела која резултирају из сукоба интереса и обавезе да полицијска дужност остане непристрасна (Davids, 2008:37).

Ова појмовна дистинкција нам омогућава разликовање сукоба интереса *per se* и штетних дела који проистичу из таквог сукоба. Строго говорећи, сукоби интереса не представљају акције које стварају штетна дела, већ ситуације које повећавају ризик од штетених дела, јер пружају могућност за њихово извршење. Кад год полицајац прави неки службени избор или предузима службену акцију која ставља личне интересе испред службених или јавних интереса, сукоб интереса се *може* манифестовати у занемаривању дужности или злоупотреби службене позиције.

У том смислу, однос између сукоба интереса и прекршаја сукоба интереса можемо тумачити као однос узрока и последице. Сходно томе, сукоб интереса можемо посматрати као „предворје“ за корупцију, односно амбијент који погодује настанку и развоју коруптивних односа. То даље имплицира закључачкако решавање сукоба интереса у раду полиције представља један од начина за елиминисање могућности извршења великог броја штетних дела припадника полиције, а посебно коруптивног понашања

Класична корупција и „корупција процеса“

Још једна карактеристична појава која се бележи у раду полиције, а чији назив ствара опречна мишљења и додатно компликује тумачење ионако сложеног појма корупције јесте тзв. „корупција процеса“ (енг. *processcorruption*). Према једном од схватања ова појава представља „свако нарушавање законских процедура и правила кривичног поступка извршено од стране припадника полиције у циљу 'мењања тока правде', обично како би се 'обезбедила' осуда конкретног лица“ (Prenzler, 2009:16).

Кључна разлика између ових и поступака окарактерисаних као „класична корупција“ садржана је у мотиву који покреће полицијске службенике да крше закон и правила службе -- док је код класичне корупције пресудан мотив користољубља, код „корупције процеса“ се прописи превасходно крше да би се остварила полицијска улога (нпр. да би се сузбио криминалитет). Имајући у виду „племенитост“ намере која се крије иза ових

полицијских престапа неки аутори их називају и „корупцијом племенитог повода“ (енг. *corruption of noble cause*).⁶

Овде је важно подсетити да је готово најважнија вредност која мобилише полицајце оличена у „племенитом поводу“, односно остварењу племенитог циља. Полицајци, наиме, осећају моралну обавезу да од света створе безбедније место за живот, што је иначе уско повезано са суштином полицијског посла. Оваква логика, међутим, може код припадника полиције развити уверење како су неки циљеви толико важни да су сва средства дозвољена како би се они постигли или како објашњава Бејли: „Посвећеност мисији да 'служе и штите' доводи полицајце у искушење да крше закон како би служили већем интересу природне правде“ (Bauley, 2002:135). То даље имплицира закључак да „корупција племенитог повода“ налази своју примену у максими „циљ оправдава средство“-- циљ је етички исправан и полицајци се осећају обавезним да га испуне, али им легитимна средства отежавају постизање тог циља. Иначе, ова појава је у литератури позната као „синдром Прљавог Харија“ (енг. *Dirty Harry syndrom*).⁷

Због специфичне мотивације „корупција процеса“ проналази снажно упориште у полицијској субкултури, где изражена посвећеност племенитом циљу олакшава рационализацију конкретних престапа. Податак из једног истраживања спроведеног у САД, а по коме би само 28% полицајаца пријавило колегу за лажно сведочење, довољно говори да је подршка за кривоклетство културни феномен (Crank, 2004:295). При том, међу полицајцима посебно поштовање уживају они појединци који показују способност „прављења случаја“ (енг. *making the case*) – да манипулацијом, подметањем или лажирањем доказа обезбеде осуду, пре

⁶ Више о томе: Crank J., Caldero M., (2010). *Police Ethics: The Corruption of Noble Cause*, Cincinnati.

⁷ Више о томе: Кесић З., (2011). *Узроци и последице полицијског синдрома 'Прљавог Харија'* – у: Супростављање савременом организованом криминалу и тероризму – књига II (ур. С. Мијалковић), Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2011, стр. 187-204.

свега за извршиоце тежих кривичних дела, а да при том не буду откривени.⁸

Сагледавању разлика између класичне и „корупције процеса“ треба додати запажање неких аутора „да су полицајци психолошки припремљени за 'корупцију процеса', а тек потом увучени у њу, јер још током обуке усвајају моралне вредности које имплицитно подржавају овај вид понашања“ (Crank, Caldero, 2010:138). Са друге стране, код „класичне корупције“ смер је најчешће обрнут, будући да се спремност на такво понашање углавном развија током рада у полицији, обично након одређеног периода привикавања на радно окружење.

Будући да је реч о суштински различитим поступцима коришћење израза „корупција“ у контексту тзв. „корупције процеса“ је прилично дискутабилно. Конкретно, Сања Кутњак-Ивковић сматра да ове активности не би требало укључивати у дефиницију корупције, и то из следећих разлога: за разлику од корупције мотивисане постизањем личне добити, „корупција процеса“ може представљати резултат притиска заједнице, политике одељења и одобравања такве праксе; иако кршење нечијих уставних права, мотивисано постизањем „више правде“, може имати веома озбиљне последице, злоупотреба службене дужности у циљу постизања личне добити укључује нешто што је само по себи девијантније (Kutnjak-Ivković, 2005:29).

Не треба, међутим, изгубити из вида да и „корупција процеса“ заправо може бити мотивисана „духом корупције“, посебно ако се сложимо са тврдњом да се „у средишту корупције налази више морални него правни проблем“ (Kleinig, 1996:166). Овде такође треба узети у обзир да остваривање племенитог циља не мора нужно бити једини мотив који покреће полицајца на овакво понашање. Заправо, мотиви или намере се могу лако

⁸ Илустрације ради, пракса „прављења“ или „јачања“ конкретног случаја, односно „обезбеђење“ осуде и што дуже затворске казне за лице осумњичено за кријумчарење и препородају наркотика везује се за две противправне радње: • подметање (енг. *flaking*) - одређена количина наркотика се подмеће приликом претреса (лица, возила, објекта); • додавање (енг. *padding*) - након лишавања слободе на већ конфисковану количину дроге се додаје одређена количина наркотика или се пак повећа квалитет заплетење супстанце тако што се у њу додаје чиста дрога (Manning, Redlinger, 1986:54).

помешати, јер како упозоравају неки аутори: „полицајац може слагати да следи вредан циљ, а да заправо има зле намере према осумњиченом или лично непоштовање према законима и политикама, које се примењују у раду полиције“ (Alpert, Noble, 2009:244).

Постоји, дакле, вероватноћа да под окриљем „племените“ намере полицајац скрије неки други, пресудан мотив којим се руководи приликом одлучивања да прекрши прописе - на пример да се освети некој особи, па чак и да оствари материјалну корист. Подсећамо да припадници полиције делују под притиском продуктивности, а да се при том њихова мотивација често подстиче награђивањем кроз повећање плате, стимулације, унапређења итд. Руковођени логиком „више пријава, веће привилегије“ полицајци се могу лако одлучити да „ојачају“ случајевена којима раде кроз различите облике злоупотреба како би под велом „племенитог повода“ остварили и личну корист.

Полицајци се, међутим, понекад могу одлучити на примену „прљавих“ метода (нпр. фалсификовање извештаја, лажно сведочење), такође ради остварења личне користи, али овог пута мењајући ток правде у потпуно другом правцу -- „слабећи“ конкретне случајеве и штитећи тиме нечију илегалну активност. Ако је овакав поступак праћеностварењем одређене надокнаде тада он представља класичну корупцију.

Могућност мешања мотива дала је повод неким ауторима да у својим радовима изврше термилошке корекције. Панч конкретно, поред „корупције процеса“, у литературу уводи и појам „ратоборне корупције“, коју са претходним обликом повезују коришћене методе, с тим што се за разлику од „корупције процеса“, којом се може остварити и лични интерес (нпр. „ослабити“ неки случај за одређену надокнаду), иза „ратоборне корупције“ искључиво крију напори за остваривањем резултата у супростављању криминалитету, посебно његовим најтежим облицима (Punch, 2009:29).

Упркос додирним тачкама класичне и „корупције процеса“ њихове међусобне разлике су ипак такве да ове појаве није препоручљиво сагледавати у оквиру јединственог појма корупције. Међутим, да би се то и учинило потребно је појам „корупције процеса“ заменити адекватнијим изразом. Као једно од

могућих решења предлажемо израз **полицијске обмане** (енг. *police deception*), а као оправдање за то наводимо чињеницу да се иза већине поступака окарактерисаних као „корупција процеса“ (подметање доказа, провоцирање дела, давање лажних обећања, лажна сведочења итд.) заправо крије манипулација којом се остали актери процеса настоје довести или одржавати у заблуди.

При том, жртве таквих поступака најчешће бивају појединци над којима се врши контрола или обрада, односно лица осумњичена за извршење кривичног дела.⁹ Међутим, полицијски службеници се могу служити обманом и у односу са тужиоцима и судијама задуженим за истрагу и процес доказивања конкретног кривичног дела, и то најчешће кроз подношење лажних извештаја или лажно сведочење. Оваквим поступцима се обично прибегава када се настоје „прикрити“ чињенице да су докази прикупљени на незаконит начин. Баркер тврди како је у САД лажно сведочење полицајца на суду веома раширена појава, потврђујући то резултатима истраживања по којима је 23% анкетираних полицајца бар једном у каријери лагало на суду (Crank, 2004:295).

Иако се у остварењу конкретног циља тежи прибегавању што перфидинијих метода, не треба изгубити из вида чињеницу да формални процес може бити нарушен поступцима потпуно другачије природе од обмане. Примера ради, признање осумњиченог не мора бити добијено на преваран начин, већ може бити изнуђено уз примену физичке силе. Посматрана чак и у контексту тзв. „корупције процеса“, овако употребљена сила свакако не

⁹ Илустрације ради, како бидошлидо признања кривичног дела полицајци током саслушања осумњиченог могу прибећи разним облицима обмане: 1) не саопштавају осумњиченом праве разлоге испитивања; 2) саопштава му се да постоји сведок или неки други доказ који га „повезује“ са кривичним делом; 3) даје му се нека врста обећања које се касније може порећи или изменити (Roberg, Crank, Kuykendall, 2004:389). Додуше, како пракса показује, осумњичени су често вољни да признају извршење кривичног дела ако би на тај начин нешто могли добити заузврат – једноставно, они траже неко обећање.“ (Милић, 2005:121). Но, и поред тога, прилично је дискутабилна Сколникова тврдња да је „обмана неизбежно повезана са саслушањем осумњичених лица, а посебно да је ефикасност саслушања упитна без неких облика обмане.“ (Skolnick, 1986:134).

представља полицијску обману, али ни класично коруптивно понашање.

Стога се логично намеће питање који термин употребити, а да њиме обухватимо сва противправна понашања полицијских службеника из ове групе – која су истоврсног мотива, али суштински различите природе. Трагајући за адекватним изразом не смемо заборавити да је овде реч о понашањима где полицијски службеници свесно и намерно крше прописе којима се регулише полицијска дужност и начин поступања, односно да предузимају активности на које немају законско право. У том смислу је несумњиво реч о злоупотреби полицијских овлашћења. Додамо ли томе чињеницу да су полицајци у већини оваквих случајева мотивисани на кршење прописа „племенитим поводом“ онда би се формулација „злоупотребе племенитог повода“ могла чинити добрим избором.

На послетку желимо истаћи да, упркос доброј намери и племенитости постављеног циља, средства која полицајци овом приликом користе „не приличе“ људима који требају бити оличење владавине права и симбол правне државе. Сходно томе, као адекватна замена изразу „корупција процеса“ могла би послужити и формулација **недолично понашање племенитог повода** (енг. *noble cause misbehavior*), а која је иначе већ заступљена у литератури (Bailey, 2002:135).

Закључак

Увидом у бројне стране и домаће изворе установљено је да у свету тренутно не постоји јединствено одређење појма „полицијске корупције“. То међутим и не треба да нас чуди будући да сагласност мишљења није постигнута ни у погледу значења општег појма корупције, због чега у литератури наилазимо на веома разноврсна тумачења ове појаве.¹⁰ Извесно је

¹⁰ Више о томе: Maljević A., et al. (2006). *Otvoreno o policiji i korupciji*, Sarajevo; Датзер Д., (2007). *Појам корупције у полицији*, Наука – Безбедност – Полиција, год. 12(2): 97-107; Ćirić J., et al. (2010). *Korupcija – problemi i prevazilaženje problema*, Beograd; Нинчић Ж., (2011). Корупција и реаговање државе, *Безбедност* 53(3): 125-147; Кесић З., (2012). Теоријско дефинисање корупције у полицији, *Безбедност* 54(2): 134-150; Đorđević S., (2014). *Procena korupcije u policiji u Srbiji*, Beograd.

да су нека од њих унела приличне забуне у схватању корупције, где пре свега мислимо на дефиниције које се базирају на екстензивном тумачењу корупције, сматрајући је пре свега, људском поквареношћу. Тиме заступници оваквих схватања у корупцију сврставају и понашања за која је прилично дискутабилно да ли их сматрати корупцијом у нормативном (правном, конвенционалном) значењу.¹¹

За потребе овог рада ми смо издвојили и независно сагледали две појаве које, упркос њиховој блискости са корупцијом, не би требало сврставати под овај појам. Конкретно, када је реч о односу између сукоба интереса и корупције, важно је истаћи да јасна дистинкција између ове две појаве омогућава разликовање сукоба интереса *per se* и штетних дела који проистичу из таквог сукоба. Строго говорећи, сукоби интереса не представљају акције које стварају штетна дела, већ ситуације које повећавају ризик од штетних дела, јер пружају могућност за њихово извршење. У том смислу, однос између сукоба интереса и корупције можемо тумачити као однос узрока и последице. Тачније, сукоб интереса можемо посматрати као „предворје“ за корупцију, односно амбијент који погодује настанку и развоју коруптивних односа.

Када говоримо о односу између „класичне“ корупције и корупције процеса, треба пре свега имати у виду мотивацију која покреће полицијског службеника да крши прописе и правила службе. Па тако, док је код класичне корупције пресудан мотив користољубља, код „корупције процеса“ се прописи превасходно крше да би се остварила полицијска улога (нпр. да би се сузбио криминалитет). Имајући у виду „племенитост“ намере која се крије иза ових полицијских преступа неки аутори их називају и „корупцијом племенитог повода“. Међутим, како би се избегла забуна у тумачењу ове појаве важно је извршити и њену

¹¹ Више о томе: Roebuck J., Barker T., (1974): *A Typology of Police Corruption*, *Social Problems*, 21(3): 423-437; Prenzler T., (2009). *Police Corruption – Preventing Misconduct and Maintaining Integrity*, Boca Raton; Punch, M. (2009). *Police Corruption – Deviance, Reform and Accountability in policing*, London.

терминолошку корекцију, те као једно од решења предлагемо формулацију „злоупотреба племенитог повода“.

На послетку желимо истаћи да упркос томе што поменуте појаве не представљају „класичну корупцију“, оне заслужују детаљнију анализу, али у оквиру засебних група полицијских девијација, јер је само на тај начин могуће спознати и детаљније сагледати њихове бројне карактеристике и специфичности, а уједно и растеретити ионако комплексан појам какав је корупција.

Литература

1. Alpert, G.P., Noble, J. (2009). *Lies, True Lies, and Conscious Deception: Police Officers and the Truth*, Police Quarterly Vol. 12 Issue 2, pp. 237-254.
2. Bayley, D., (2002). *Law Enforcement and the Rule of Law: Is There a Tradeoff?*, Criminology & Public Policy, Vol. 2. Issue 1, pp. 133-154.
3. Crank, J., (2004). *Understanding Police Culture – second edition*, Cincinnati.
4. Crank, J., Caldero, M. (2010). *Police Ethics: The Corruption of Noble Cause*, Cincinnati.
5. Ћирић, Ј., (2005). Сукоб интереса и полиција, *НБП - Наука, Безбедност, Полиција* 10(1): 25-50.
6. Ćirić, J., et al., (2010). *Korupcija – problemi i prevazilaženje problema*, Beograd.
7. Датзер, Д., (2007). Појам корупције у полицији, *Наука – Безбедност – Полиција* 12(2): 97-107.
8. Davidović D., (2004). Jedan osvrt na privatni polising u Srbiji, *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, 42(3): 165–181.
9. Davids, C., (2008). *Conflict of interest in policing*, London.
10. Đorđević, S., (2014). *Procena korupcije u policiji u Srbiji*, Beograd.
11. Kesić, Z.(2009). *Privatni sektor u kontroli kriminaliteta*, Beograd.
12. Кесић, З. (2011). *Узроци и последице полицијског синдрома 'Прљавог Харија – у: „Супростављање савременом организованом криминалу и тероризму – књига II“ (ур. Мијалковић С.), Криминалистичко-полицијска академија, Београд, стр. 187-204.*

13. Кесић, З., (2012). Теоријско дефинисање корупције у полицији, *Безбедност*, 54(2): 134-150.
14. Кесић, З., (2013). Preispitivanje dometa pojedinih metodoloških pristupa u postupku naučnog istraživanja korupcije u policije, *NBP – Žurnal za kriminalistiku i pravo*, 18(2): 107-124.
15. Кесић, З., (2016). Криминолошки аспекти прекорачења и злоупотребе полицијских овлашћења – докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд.
16. Kleinig, J., (1996), *The Ethics of Policing*, New York.
17. Kutnjak-Ivković, S. (2005). *Fallen Blue Knights: Controlling Police corruption*, New York.
18. Maljević, A. et al. (2006). *Otvoreno o policiji i korupciji*, Sarajevo.
19. Manning, P., Redlinger, L. (1986). Invitational Edges of Corruption: Some Consequences of Narcotic Law Enforcement –in: *Police Deviance* (eds. T. Barker, D. Carter) Cincinnati, pp. 40-65.
20. Милић, Н., (2005). Дозвољени и недозвољени притисак на осумњиченог током процеса саслушања, *НБП - Наука, Безбедност, Полиција*, 10(1): 115-132.
21. Нинчић, Ж., (2011). Корупција и реаговање државе, *Безбедност*, 53(3): 125-147.
22. Prenzler, T., (2009). *Police Corruption – Preventing Misconduct and Maintaining Integrity*, Boca Raton.
23. Punch, M., (2009), *Police Corruption – Deviance, Reform and Accountability in policing*, London.
24. Reiss A. J., (1988). *Private Employment of Public Police*, Washington.
25. Roberg, R., Crank, J., Kuykendall, J., (2004). *Policija i društvo* (orig.: *Police and Society – second edition*, New York, 2000, prevod: Dalibegović M.), Sarajevo.
26. Roebuck, J., Barker, T., (1974). *A Typology of Police Corruption*, *Social Problems*, 21(3): 423-437.
27. Skolnick, J., (1986). *Deception by Police* –in: *Police Deviance* (eds. Barker T., Carter D.) Cincinnati, pp. 120-146.
28. *Закон о Агенцији за борбу против корупције*, Службени гласник Републике Србије, бр. 97/2008 и 53/2010.

Distinction between corrupt behavior and similar phenomena as a contribution to defining corruption in the police

***Abstract:** It is known that to define the object of research is the first and indispensable step on the road to a more objective indicators of the studied phenomena. Specifically, precise and unambiguous definition is one of the key preconditions for success of the research. However, anyone who chooses police corruption as the subject of his research will encounter, at the very outset, the problem of how to define the phenomenon which he intends to investigate. The reason for this is the fact that corruption in general, and thus the "police corruption", is interpreted in very different ways. As a result, it is obvious that the literature designates as police corruptions a wide range of behaviors and even phenomena of significantly different nature, such as violent behavior, for example. Such behavior is admittedly much easier to separate from corruption and to look into independently, whereas it is much harder to do so in case of practices which are very close to corruption, especially as some of them are referred to as being corrupt. In this sense, two phenomena appear to be particularly indicative - conflicts of interest and process corruption. The tendency of the author is to - as part of this study - examine the characteristics of these two phenomena and their relationship with corruption, trying in this way to contribute to finding the most precise definition of "police corruption".*

Keywords: police, corruption, definition, conflict of interest, process corruption